

Ο Φώτης Κόντογλου στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο (Κατερίνα Χουζούρη)

/ [Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Τα πενήντα χρόνια από το θάνατο του Φώτη Κόντογλου εορτάζονται φέτος με δύο εκθέσεις. «Από τον Λόγο στην Έκφρασι» ονομάζεται η πρώτη, που έχει ήδη ξεκινήσει στην Πινακοθήκη Νίκου Χατζηκυριάκου Γκίκα και την όποια ήδη παρουσιάσαμε στην Πεμπτουσία. Οργανώθηκε από το Μουσείο Μπενάκη και είναι αφιερωμένη στα βιβλία που συνέγραψε και εικονογράφησε. Η δεύτερη εγκαινιάζεται από τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας Προκόπη Παυλόπουλο, την Τετάρτη 23 Δεκεμβρίου 2015, στις 19.00μ.μ. στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο. Είναι η μεγάλη αναδρομική έκθεση «Φωτίου Κόντογλου Κυδωνιέως. Φαντασία και χεир», που θα διαρκέσει έως τις 8 Μαΐου 2016.

Φώτης Κόντογλου, Ναυτική σκηνή, 1924, μελάνι και υδατόχρωμα σε χαρτί, 19 X 24 εκ. ιδιωτική

Στην έκθεση παρουσιάζεται όχι μόνον το ζωγραφικό του έργο, κοσμικό και θρησκευτικό, αλλά φωτίζεται, για πρώτη φορά, η προσωπικότητά του ως λογοτέχνη, κριτικού, ερευνητή των βυζαντινών χρωμάτων και συντηρητή. Η έκθεση ακολουθεί τον καλλιτέχνη από το Αϊβαλί, όπου γεννήθηκε, στο Παρίσι όπου μαθήτευσε, σε κάθε γωνιά της Ελλάδας, όπου ταξίδεψε, αλλά και στην Αθήνα, όπου έζησε μέχρι και το τέλος της ζωής του. Περιλαμβάνει 150 έργα και περισσότερα από 100 τεκμήρια (εκδόσεις, φωτογραφίες, χειρόγραφα, συμβόλαια, επιστολές), από τα Ιστορικά και Φωτογραφικά Αρχεία του Βυζαντινού Μουσείου και από αρχεία ιδιωτικών συλλογών.

Τα περισσότερα τεκμήρια προέρχονται από το προσωπικό αρχείο του Φώτη Κόντογλου. Το αρχείο Φ. Κόντογλου δόθηκε το 2014 στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, από τους εγγονούς του καλλιτέχνη, Παναγιώτη και Φώτη Μαρτίνο και αποτελεί πλέον διακριτό μέρος των Ιστορικών και Φωτογραφικών Αρχείων του Βυζαντινού Μουσείου. Από το πολύτιμο αυτό αρχείο εκτίθενται φωτογραφίες, επιφυλλίδες του στον ημερήσιο τύπο της εποχής, χειρόγραφα αδημοσίευτων κειμένων του, σημαντικά τεκμήρια από την αλληλογραφία του, συμβόλαια που αφορούν δημόσιες εκκλησιαστικές και ιδιωτικές παραγγελίες αγιογραφικών συνόλων, σημειώσεις και προσωπικές μελέτες σχετικές με θεολογικά και καλλιτεχνικά θέματα, δημοσιευμένα και αδημοσίευτα κείμενα, αλλά και μελέτες άλλων συγγραφέων για τον Φ. Κόντογλου.

Φώτης Κόντογλου, *Κυνηγός*, δεκαετία 1920, τέμπερα σε χαρτί,
34 X 13,5 εκ. ιδιωτική συλλογή.

Πολλοί ίσως δεν γνωρίζουν την ιδιαίτερη σχέση του Φώτη Κόντογλου με το Βυζαντινό Μουσείο «μια σχέση που ανιχνεύεται ήδη στις αρχές της δεκαετίας του 1920», όπως γράφει η Αρχαιολόγος, του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου δρ Τερψιχόρη-Πατρίτσια Σκώττη.

«Διευθυντής του Μουσείου ήταν τότε ο βυζαντινολόγος Γεώργιος Σωτηρίου, με

τον οποίο ο Κόντογλου φαίνεται να γνωρίστηκε αμέσως μετά την εγκατάστασή του στην Αθήνα, ύστερα από τη Μικρασιατική Καταστροφή. Ένα κομμάτι χαρτί που εντοπίστηκε πριν λίγα χρόνια στα Ιστορικά Αρχεία του Μουσείου, φέρει μικρό τύπωμα χαρακτηριστικού, έργο του Κόντογλου που αντιγράφει τον Παντοκράτορα της Μονής Δαφνίου. Σε αυτό η χρονολογία 1924 και η σημείωση «Ένα μικρό ενθύμιο στον κο Γ. Σωτηρίου», μαρτυρούν ότι η γνωριμία μεταξύ των δύο ανδρών είχε τότε ήδη συντελεστεί.

Το μικρό τύπωμα αποτελεί, επιπλέον, δείγμα του τρόπου με τον οποίο ο Κόντογλου προσπαθούσε να «γνωρίσει» τη βυζαντινή τέχνη, αντιγράφοντάς την. Ο ίδιος προσδιόριζε (στον Πρόλογο του καταλόγου της έκθεσής του στο Λύκειο Ελληνίδων, το 1923) αυτόν τον τρόπο προσέγγισης των βυζαντινών έργων ως «διερμηνεία»... Στις αρχές του 1930 «προέβη σε επίσημη, έμμισθη πρόσληψη του Κόντογλου, για να αναλάβει τη συντήρηση βυζαντινών εικόνων και την κατασκευή αντιγράφων. Σχετικά έγγραφα φυλάσσονται στα Ιστορικά Αρχεία του Μουσείου. Όσα έχουν εντοπισθεί μαρτυρούν απασχόληση του Κόντογλου στο Μουσείο από τον Μάρτιο έως και τον Ιούλιο του 1930, από τον Μάιο έως και τον Οκτώβριο του 1931, καθώς και τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 1932. Η ημερήσια αμοιβή του ανερχόταν στις 200 δραχμές έως τον Ιούλιο του 1931, οπότε μειώθηκε στις 160 δραχμές. Άλλα έγγραφα μαρτυρούν ολιγόμηνες προσλήψεις το 1933 και το 1934.

Φώτης Κόντογλου, Το Μαρτύριο του Αγίου Μάμαντα, αντίγραφο τοιχογραφίας από το Καθολικό Μονής Βαρλαάμ Μετεώρων, 1932, τέμπερα σε μουσαμά, 106 X 66 εκ. ΒΧΜ 22878

Στο πλαίσιο της έμμισθης εργασίας του, ο Κόντογλου, σε συνεργασία με τον τότε μαθητή του Γιάννη Τσαρούχη, διακόσμησε το συντριβάνι στην αυλή της Villa Ilissia, αντιγράφοντας τον διάκοσμο του περιρραντηρίου που εικονίζεται στη βυζαντινή (περί το 1100) ψηφιδωτή παράσταση της Προσευχής της Αγίας Άννας, στη Μονή Δαφνίου. Σήμερα λίγα μόνο ίχνη διακρίνονται από το έργο του Κόντογλου. Δυσδιάκριτη είναι πλέον και η επιγραφή που περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, τη χρονολογία κατασκευής (1930) και την υπογραφή του καλλιτέχνη, γραμμένη με κόκκινο χρώμα κάτω από το στόμιο εκροής»...

«Η στενή σχέση του Κόντογλου με τον Σωτηρίου και το Βυζαντινό Μουσείο συνεχίστηκε πολύ μετά το πέρας της έμμισθης σχέσης του καλλιτέχνη με το Μουσείο. Ο αείμνηστος συντηρητής Τάσος Μαργαριτώφ, θυμόταν να πίνει καφέ με τον Κόντογλου κοντά στο 1960, στα τότε εργαστήρια του Μουσείου και να συζητάει μαζί του για τις νέες μεθόδους συντήρησης»...

«Στις περιοδικές εκθέσεις που «έκλειναν» από το 2010 έως το 2014 τη νέα μόνιμη έκθεση του Μουσείου με αφιερώματα στην επίδραση της βυζαντινής τέχνης στους νεώτερους καλλιτέχνες, τα έργα του Φώτη Κόντογλου κατείχαν εξέχουσα θέση. Η παρουσία του μεγάλου δασκάλου, πρωτοπόρου μελετητή της βυζαντινής παράδοσης και δημιουργού της νέο-βυζαντινής τεχνοτροπίας, γίνεται ακόμη και σήμερα αισθητή και ο σεβασμός του Μουσείου προς το έργο του αποδεικνύεται αδιάλειπτος και διηνεκής».

Κατερίνα Χουζούρη